Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (šeštoji kolegija) SPRENDIMAS

2019 m. birželio 27 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose – Reglamentas (EB) Nr. 805/2004 – Neginčytinų reikalavimų Europos vykdomasis raštas – Teismo sprendimo pripažinimas Europos vykdomuoju raštu – Minimalūs neginčytinų reikalavimų procedūrų reikalavimai – Teismo posėdyje nepasirodęs atsakovas, kurio adresas nežinomas“

Byloje C-518/18

dėl 2018 m. birželio 1 d. *Okresní soud v Českých Budějovicích* (Česke Budejovicų apylinkės teismas, Čekijos Respublika) nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2018 m. rugpjūčio 7 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

RD

prieš

SC

TEISINGUMO TEISMAS (šeštoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkė C. Toader, teisėjai A. Rosas ir M. Safjan (pranešėjas),

generalinis advokatas G. Pitruzzella,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– Čekijos vyriausybės, atstovaujamos M. Smolek, J. Vláčil ir A. Kasalická,

– Vengrijos vyriausybės, atstovaujamos Z. Wagner ir M. Z. Fehér,

– Europos Komisijos, atstovaujamos M. Heller ir M. Šimerdová,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

* Proceso kalba: čekų.

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 805/2004, sukuriančio neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą (OL L 143, 2004, p. 15; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 7 t., p. 38), 3 straipsnio 1 dalies antros pastraipos b punkto išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant RD ir SC – fizinio asmens, kurio adresas nežinomas – ginčą dėl nuomos skolos.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 Reglamento Nr. 805/2004 5, 6, 10, 12, 13 ir 16 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

„(5) Sąvoka „neginčytini reikalavimai“ turėtų apimti visus atvejus, kai kreditorius, esant patvirtinimui, jog skolininkas neginčija piniginio reikalavimo pobūdžio ar masto, įgijo arba teismo sprendimą šio skolininko atžvilgiu, arba vykdomąjį dokumentą, reikalaujantį aiškaus skolininko sutikimo, ar tai būtų teismo susitarimas, ar autentiškas dokumentas.

(6) Skolininkui nepateikus prieštaravimo, kaip nustatyta 3 straipsnio 1 dalies b punkte, gali susidaryti tokia padėtis, kai neatvykstama į teismo posėdį arba neįvykdomas teismo prašymas raštu pateikti pranešimą apie ketinimą ginti bylą [gintis byloje].

<…>

(10) Kai skolininkui nedalyvaujant procese valstybės narės teismas priėmė sprendimą dėl neginčytino reikalavimo, bet kokių kliūčių [kontrolės] panaikinimas valstybėje narėje, kurioje turi būti vykdomas sprendimas, yra neatsiejamas ir priklauso nuo pakankamos garantijos, kad laikomasi gynybos teisių.

<…>

(12) Turėtų būti nustatyti minimalūs reikalavimai procesams, kuriuose priimami teismo sprendimai, siekiant užtikrinti, kad skolininkas būtų informuojamas apie jam teisme pareikštą ieškinį, reikalavimą aktyviai dalyvauti procese ieškiniui užginčyti ir su jo nedalyvavimu susijusias pasekmes. Apie tai skolininkui pranešama tinkamu laiku ir būdu [taip], kad jis turėtų galimybę pasiruošti gynybai.

(13) Dėl valstybių narių civilinio proceso taisyklių, ypač pagal kurias įteikiami dokumentai, skirtumų būtina konkrečiai ir išsamiai apibūdinti šiuos minimalius reikalavimus. Visų pirma jokie įteikimo būdai, pagrįsti teisine fikcija šių minimalių reikalavimų laikymosi atžvilgiu, negali būti laikomi pakankamais, kad teismo sprendimas būtų pripažintas Europos vykdomuoju raštu.

<…>

(16) 15 straipsnis turėtų būti taikomas tais atvejais, kai skolininkas pats negali dalyvauti teisme, kaip tai yra juridinio asmens atveju, o jam atstovaujantis asmuo paskiriamas įstatymu, taip pat tais atvejais, kai skolininkas įgalioja kitą asmenį, ypač teisininką [advokatą], atstovauti jam konkrečiame teismo procese sprendžiant ginčą.“

4 Šio reglamento 1 straipsnyje „Objektas“ nustatyta:

„Šio reglamento tikslas – sukurti Europos vykdomąjį raštą neginčytiniems reikalavimams, kad, nustačius minimalius reikalavimus, teismo sprendimai, susitarimai ir autentiški dokumentai galėtų laisvai judėti visose valstybėse narėse, iki pripažinimo ir sprendimo vykdymo neatliekant tarpinių procedūrų valstybėje narėje, kurioje turi būti vykdomas sprendimas.“

5 Minėto reglamento 3 straipsnio „Europos vykdomuoju raštu pripažįstami vykdomieji dokumentai“ 1 dalyje nurodyta:

„Šis reglamentas taikomas teismo sprendimams, susitarimams ir autentiškiems dokumentams dėl neginčytinų reikalavimų.

Reikalavimas laikomas neginčytinu, jeigu:

a) skolininkas, pripažinimu ar susitarimu, kurį patvirtino teismas arba kuris buvo sudarytas prieš teismą procesinių veiksmų metu, aiškiai sutiko su juo; arba

b) teisminio bylos nagrinėjimo metu, atsižvelgiant į atitinkamus procedūrinius reikalavimus pagal kilmės valstybės narės teisės aktus, skolininkas niekada jam neprieštaravo; arba

c) skolininkas nedalyvavo ar jam nebuvo atstovaujama teismo posėdyje, susijusiame su šiuo reikalavimu po to, kai teismo proceso metu iš pradžių prieštaravo reikalavimui, su sąlyga, kad toks elgesys prilygsta tyliam sutikimui su reikalavimu ar faktu, kreditoriaus pareikštu pagal kilmės valstybės narės teisės aktus; arba

d) skolininkas aiškiai sutiko su juo autentiškame dokumente.“

6 To paties reglamento 6 straipsnio „Reikalavimai dokumentui patvirtinti Europos vykdomuoju raštu“ 1 dalyje nustatyta:

„Bet kuriuo metu pateikiant prašymą kilmės teismui, valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas dėl neginčytino reikalavimo pripažįstamas Europos vykdomuoju raštu, jeigu:

a) teismo sprendimas yra vykdytinas kilmės valstybėje narėje; ir

b) teismo sprendimas neprieštarauja jurisdikcijos taisyklėms, kaip nustatyta [2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 12, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42 ir klaidų ištaisymas OL L 209, 2014, p. 11)] II skyriaus 3 ir 6 skirsniuose; ir

c) kilmės valstybės narės teismo procedūros atitiko III skyriuje nustatytus reikalavimus, kai reikalavimas yra neginčytinas[,] kaip apibrėžta 3 straipsnio 1 dalies b ar c punktuose; <…>“

7 Reglamento Nr. 805/2004 III skyriuje, kuriame yra 12–19 straipsniai, nustatyti minimalūs neginčytinų reikalavimų procedūrų reikalavimai. Šie reikalavimai, skirti skolininko teisei į gynybą apsaugoti, taikomi ne tik ieškinio ar kitų dokumentų įteikimo būdams, bet ir tokiame dokumente pateikiamos informacijos turiniui, nes skolininkas turi būti informuotas apie reikalavimą ir jo užginčijimo tvarką.

8 Šio reglamento 12 straipsnio „Minimalių reikalavimų taikymo sritis“ 1 dalyje nurodyta:

„Reikalavimui, kuris yra laikomas neginčytinu[,] kaip apibrėžta 3 straipsnio 1 dalies b ir c punktuose, teismo sprendimas Europos vykdomuoju raštu gali būti patvirtinamas tik tuo atveju, jeigu teismo procesiniai veiksmai kilmės valstybėje narėje buvo vykdomi laikantis šiame skyriuje nustatytų procedūrinių reikalavimų.“

9 Minėto reglamento 14 straipsnyje „Dokumento įteikimas be skolininko patvirtinimo apie jo gavimą“ nustatyta:

„1. Bylos iškėlimo ar lygiavertis dokumentas arba šaukimas į teismo posėdį skolininkui taip pat gali būti įteikiami vienu iš toliau nurodytų būdų:

<…>

2. Šiame reglamente įteikimas pagal 1 dalies nuostatas yra neleistinas, jei skolininko adresas tiksliai nežinomas.“

10 To paties reglamento 15 straipsnyje „Dokumento įteikimas skolininko atstovams“ nurodyta:

„Pagal 13 ir 14 straipsnių nuostatas dokumentas taip pat galėjo būti įteikiamas ir skolininko atstovams.“

11 Reglamento Nr. 805/2004 27 straipsnyje „Ryšys su Reglamentu (EB) Nr. 44/2001“ numatyta:

„Šis reglamentas netrukdo pagal Reglamentą (EB) Nr. 44/2001 siekti teismo sprendimo, teisminio susitarimo arba autentiško dokumento dėl neginčijamo sprendimo pripažinimo ar vykdymo.“

Čekijos teisė

12 *Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád* (Civilinio proceso kodekso įstatymas Nr. 99/1963, toliau – Civilinio proceso kodeksas) 29 straipsnio 3 dalyje numatyta:

„Jei teismas nesiima kitų priemonių, kolegijos pirmininkas gali paskirti kuratorių šaliai, kurios gyvenamoji vieta nežinoma, kuriai nebuvo įmanoma įteikti procesinio dokumento žinomu adresu užsienyje, kuri serga psichine liga ar dėl kitų sveikatos priežasčių ir – nors net laikinai – negali dalyvauti procese ar kuri nesugeba suprantamai reikšti minčių.“

13 Civilinio proceso kodekso 353 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad pagal asmens, kuriam suteikta teisė teismo sprendimu, teisminiu susitarimu ar autentišku dokumentu, atitinkančiu visiško ar dalinio pripažinimo Europos vykdomuoju raštu reikalavimus, prašymą teismas turi pripažinti tą sprendimą, susitarimą ar autentišką dokumentą Europos vykdomuoju raštu, laikydamasis Reglamente Nr. 805/2004 nurodytų sąlygų. Jei pripažinimo sąlygos netenkinamos, teismas negali jo pripažinti ir privalo apie priežastis raštu informuoti prašymą pateikusį asmenį.

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

14 *Okresní soud v Českých Budějovicích* (Česke Budejovicų apylinkės teismas, Čekijos Respublika) pareikštu ieškiniu RD siekė gauti iš SC 6 600 Čekijos kronų (CZK) (apie 250 EUR) sumą su palūkanomis už pavėluotą mokėjimą, nes pagal 2008 m. liepos 23 d. nuomos sutartį, pradėjusią galioti nuo 2008 m. rugpjūčio 1 d., SC naudojosi būstu Česke Budejovicuose ir sutartimi įsipareigojo mokėti

5 600 CZK dydžio nuomą ir išankstinę 1 000 CZK sumą einamosioms išlaidoms, atsiradusioms naudojant butą, padengti, t. y. iš viso – 6 600 CZK sumą per mėnesį. 2008 m. rugsėjo 28 d. SC raštu pripažino savo skolą ir įsipareigojo ją sumokėti iki 2008 m. rugsėjo 30 d., tačiau to nepadarė.

15 Kadangi teismui, nepaisant jo atlikto tyrimo, nepavyko nustatyti SC adreso, jai buvo paskirtas kuratorius.

16 SC nedalyvavo procese, jai paskirtas kuratorius taip pat nepasirodė teismo posėdyje, į kurį buvo kviestas. Kadangi tame posėdyje RD pateikė įrodymų, jos ieškinys buvo patenkintas. Sprendimas, kuriuo buvo užbaigtas procesas, buvo įteiktas tik minėtam kuratoriui, nes SC adresas nebuvo žinomas.

17 2016 m. spalio 14 d. RD kreipėsi į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą, prašydama atsiųsti šį sprendimą su žyma, kad jis yra galutinis ir vykdytinas, ir pripažinti jį Europos vykdomuoju raštu pagal Civilinio proceso kodekso 353 straipsnio 1 dalį ir Reglamentą Nr. 805/2004.

18 2016 m. lapkričio 3 d. raštu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas informavo RD, kad netenkinamos minėto pripažinimo sąlygos, ir pabrėžė, kad reikalavimas laikomas neginčytinu, jeigu skolininkas aiškiai su juo sutiko ar bylos nagrinėjimo metu pagal atitinkamos valstybės narės proceso normas nepareiškė jokių prieštaravimų arba nedalyvavo teismo posėdyje dėl šio reikalavimo, kai toks nedalyvavimas pagal valstybės narės teisę prilygsta numanomam sutikimui su reikalavimu ar kreditoriaus nurodytais faktais.

19 Tuomet RD kreipėsi į *Ústavní soud* (Konstitucinis Teismas, Čekijos Respublika), iš esmės teigdama, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pagal SESV 267 straipsnį nepateikė Europos Sąjungos Teisingumo Teismui klausimo, ar ištyrus įrodymus teismo priimtas sprendimas gali būti laikomas neginčytinu, kai atsakovas nėra pateikęs jokių prieštaravimų ar pastabų dėl faktų. Šiuo klausimu RD nurodė 2016 m. birželio 16 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Pebros Servizi* (C-511/14, EU:C:2016:448) 41 punktą, pagal kurį, atsižvelgiant į Reglamento Nr. 805/2004 6 konstatuojamąją dalį, reikalavimas gali būti laikomas „neginčytinu“, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 805/2004 3 straipsnio 1 dalies antros pastraipos b punktą, jeigu skolininkas nesiėmė jokių veiksmų, kad užginčytų tokį reikalavimą, t. y. nevykdė teismo prašymo raštu pareikšti apie ketinimą ginčyti ieškinį arba neatvyko į teismo posėdį.

20 2017 m. rugsėjo 26 d. sprendime *Ústavní soud* (Konstitucinis Teismas) prieštaraujančia Konstitucijai pripažino situaciją, kai pagrindinėje byloje aptariamas sprendimas nebuvo pripažintas Europos vykdomuoju raštu, bet dėl atitinkamo klausimo į Teisingumo Teismą nesikreipta.

21 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano privalantis dėl prejudicinio sprendimo kreiptis į Teisingumo Teismą, nes dabar kyla abejonių dėl to, ar pagrindinėje byloje aptariamas reikalavimas gali būti laikomas neginčytinu, o sprendimas, kurį jis turi priimti, pagal nacionalinę teisę negali būti skundžiamas.

22 Šiomis aplinkybėmis *Okresní soud v Českých Budějovicích* (Česke Budejovicų apylinkės teismas, Čekijos Respublika) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokį prejudicinį klausimą:

„Ar Reglamento Nr. 805/2004 3 straipsnio 1 dalies antros pastraipos b punktą reiškia aiškinti taip, kad reikalavimas, dėl kurio sprendimas priimamas ištyrus įrodymus, gali būti laikomas neginčytinu, jei nei atsakovė, kuri pripažino skolą prieš pradedant procesą, nei jos kuratorius nedalyvavo teismo posėdyje ir byloje nepareiškė jokių prieštaravimų?“

Dėl prejudicinio klausimo

23 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Reglamentą Nr. 805/2004 reikia aiškinti kaip leidžiantį tuo atveju, kai teismui neįmanoma nustatyti atsakovės adreso, teismo sprendimą dėl reikalavimo, priimtą po teismo posėdžio, kuriame nepasirodė nei atsakovė, nei tame procese paskirtas kuratorius, pripažinti Europos vykdomuoju raštu.

24 Kaip matyti iš Reglamento Nr. 805/2004 12 straipsnio, galimybei pripažinti teismo sprendimą Europos vykdomuoju raštu taikomos dvi kumuliacinės sąlygos. Pirma, toks sprendimas turi būti priimtas dėl „neginčytino“ reikalavimo, kaip tai suprantama pagal šio reglamento 3 straipsnio 1 dalies antros pastraipos b arba c punktus. Taip yra tuomet, kai per teisminį bylos nagrinėjimą nebuvo pateikta jokių prieštaravimų dėl reikalavimų ir su juo buvo numanomai sutikta, nes skolininkas nepasirodė arba jam nebuvo atstovaujama teismo posėdyje dėl šio reikalavimo. Antra, teismo procesas, per kurį buvo priimtas aptariamas sprendimas, turi atitikti šios reglamento III skyriuje numatytus minimalius procesinius reikalavimus.

25 Pagal šio reglamento 12 konstatuojamąją dalį minėti procesiniai reikalavimai skirti užtikrinti, kad skolininkas būtų informuotas laiku ir taip, kad turėtų galimybę tinkamai pasiruošti gynybai, pirma, apie jam teisme pareikštą ieškinį ir būtinybę aktyviai dalyvauti procese siekiant užginčyti atitinkamą reikalavimą ir, antra, apie jo nedalyvavimo procese padarinius. Specialiu atveju, kai sprendimas priimamas už akių, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 805/2004 3 straipsnio 1 dalies antros pastraipos b punktą, minėtais minimaliais procesiniais reikalavimais siekiama užtikrinti pakankamas garantijas, kad yra laikomasi teisės į gynybą (2016 m. birželio 16 d. Sprendimo *Pebros Servizi*, C-511/14, EU:C:2016:448, 44 punktas).

26 Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, atsižvelgiant į Reglamento Nr. 805/2004 14 straipsnio 2 dalį, tikslus ir sistemą, matyti, kad, nesant galimybės nustatyti atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos, už akių priimtas teismo sprendimas negali būti pripažintas Europos vykdomuoju raštu (2012 m. kovo 15 d. Sprendimo *G*, C-292/10, EU:C:2012:142, 64 punktas).

27 Ši išvada galioja, nepaisant to, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kuris negalėjo nustatyti SC adreso, proceso tikslais paskyrė kuratorių.

28 Nors Reglamento Nr. 805/2004 15 straipsnyje numatyta, kad, be jo 14 straipsnyje nurodytų įteikimo atvejų, gali būti įteikiama ir skolininko atstovui, vis dėlto pažymėtina, kad kuratorius, kaip antai paskirtas pagal pagrindinėje byloje aptariamas nacionalines nuostatas, negali būti prilyginamas „skolininko atstovui“, kaip jis suprantamas pagal minėtą 15 straipsnį. Iš tiesų, šioje nuostatoje, skaitomoje atsižvelgiant į šio reglamento 16 konstatuojamąją dalį, numatytos tik tokios situacijos, kai skolininkas dėl teisinių priežasčių objektyviai negali sau atstovauti teisme arba savo noru šiuo tikslu paskyrė atstovą. Vis dėlto pagrindinėje byloje tokių aplinkybių nebuvo konstatuota.

29 Kadangi Sąjungos teisės aktų leidėjas galimybę naudotis papildoma ir fakultatyvia vykdymo priemone, kaip antai Europos vykdomuoju raštu, be kita ko, susiejo su sąlyga, kad turi būti tiksliai žinomas skolininko adresas – o ši sąlyga pagrindinėje byloje susiklosčiusioje situacijoje netenkinama – nagrinėjamu atveju nereikia tikrinti, ar, atsižvelgiant, be kita ko, į Reglamento Nr. 805/2004 5 ir 6 konstatuojamąsias dalis, pagrindinėje byloje aptariamas reikalavimas gali būti laikomas neginčytinu, nes nei SC, nei jai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo paskirtas kuratorius procese nedalyvavo, teismo posėdyje nepasirodė ir neginčijo šio reikalavimo pobūdžio ir dydžio.

30 Iš viso to, kas išdėstyta, matyti, kad į užduotą klausimą atsakytina, kad Reglamentą Nr. 805/2004 reikia aiškinti kaip neleidžiantį tuo atveju, kai teismui neįmanoma nustatyti atsakovės adreso, teismo sprendimo dėl reikalavimo, priimto po teismo posėdžio, kuriame nepasirodė nei atsakovė, nei tame procese paskirtas kuratorius, pripažinti Europos vykdomuoju raštu.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

31 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (šeštoji kolegija) nusprendžia:

2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 805/2004, sukuriantį neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą, reikia aiškinti kaip neleidžiantį tuo atveju, kai teismui neįmanoma nustatyti atsakovės adreso, teismo sprendimo dėl reikalavimo, priimto po teismo posėdžio, kuriame nepasirodė nei atsakovė, nei tame procese paskirtas kuratorius, pripažinti Europos vykdomuoju raštu.

Parašai.